

Όσιος Αθανάσιος ο Πεντασχοινίτης

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)



Με κάθε δίκαιο επεφύλαξε ο ιστορικός την αγιωνυμία στην ευλογημένη της Κύπρου νήσο, αποκαλώντας την ως «Νήσον των Αγίων», χαρακτηρίζοντάς την ως την κατεξοχήν «αγίαν Νήσον»[1]. Πλήθη Αγίων, Αποστόλων και Μαρτύρων, Ιεραρχών και Οσίων, Δικαίων και Ομολογητών απ' τους αποστολικούς χρόνους, που δέχθηκε, σαν διψασμένη έλαφος, το θεόδροσο κήρυγμα του Ευαγγελίου, και διαμέσου των αιώνων ως τις μέρες μας, σ' όλο το μήκος και το πλάτος της, ανέτειλαν, ως άλλα αμάραντα κρίνα του Παραδείσου, αγιάζοντας και ευωδιάζοντάς την με τα μαρτυρικά τους αίματα, τα ασκητικά τους δάκρυα, τους οσιακούς τους καμάτους.



Ένα τέτοιο πανεύοσμο άνθος, ο Όσιος Αθανάσιος, ευδόκησε ο Κύριος ν' ανθήση στο παραθαλάσσιο χωριό του Πεντασχοίνου. Ας σημειώσουμε εδώ πως το Πεντάσχοινο[2], που βρίσκεται σήμερα ερειπωμένο περί τα 6 χμ. νότια του χωριού

Άγιος Θεόδωρος της επαρχίας Λάρνακας, άκμαζε από τους ρωμαϊκούς ήδη χρόνους, και λειτουργούσε, σύμφωνα με τον Ν.Γ. Κυριαζή, μέχρι και τον 18ο αιώνα, οπότε και εγκαταλείφθηκε[3]. Εδώ λοιπόν γεννήθηκε και ανατράφηκε ο Όσιος, εδώ και αγίασε, και εδώ τάφηκε, απ' όπου και πήρε την επωνυμία Πεντασχοινίτης.

Ο Αθανάσιος γεννήθηκε κατά τις αρχές του 7ου μ.Χ. αιώνα[4] από όσιο και θεοφιλή πατέρα. Μικρός ακόμη, έμεινε ορφανός από μητέρα, γι' αυτό και ο πατέρας του παντρεύτηκε ξανά[5]. Από την παιδική του ηλικία ο Αθανάσιος τήρησε άμεμπτα τις εντολές του Θεού, και μάλιστα τη θερμή πίστη και αγάπη προς τον Κύριο και την αληθινή αγάπη προς τον πλησίον, καθώς και τον σεβασμό και την υπακοή προς τους γονείς του. Γι' αυτό, και μόλις εικοσαετής, είχε ήδη καταστή «σκεύος εκλογής» και δοχείο των χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος.

Ένεκα λοιπόν της μεγάλης του αγάπης προς τους πονεμένους αδελφούς του σκόρπιζε αφθονοπάροχα στους πτωχούς τα αναγκαία για τη συντήρησή τους, αλλά, με την ευλογία του Θεού, τα δοχεία του σιταριού, του λαδιού και του κρασιού του σπιτιού του βρίσκονταν πάντα γεμάτα! Ο Όσιος «τελειωθείς εν ολίγω επλήρωσε χρόνους μακρούς» (Σοφ. Σολομ., 4, 13). Γιατί λίγο μετά τα είκοσί του χρόνια ο Χριστός έλαβε εν ειρήνη την οσία ψυχή του. Δεν παρήλθε όμως πολύς καιρός από την κοίμησή του και, για να τον δοξάση ο Κύριος και στη γη, άρχισε να ενεργή, με τη μεσιτεία του Αθανασίου, ποικίλα θαύματα. Ως πρώτο θαυμαστό σημείο «ο ενδοξαζόμενος εν τοις αγίοις αυτού» Κύριος τέλεσε το εξής:

Κάποιο πλοίο, που ταξίδευε στη θάλασσα κοντά στο Πεντάσχοινο, κινδύνευε από την άγρια θαλασσοταραχή, που ξέσπασε, να βυθισθή. Ήτανε μέρα μεσημέρι. Εμφανίστηκε τότε έξαφνα στους ναύτες ο Όσιος, και διέσωσε με τη χάρη του Θεού το πλοίο, οδηγώντας το με ασφάλεια στο λιμάνι του χωριού του. Τον ερώτησαν τότε οι ναύτες ποιός ήταν, και τους αποκρίθηκε πως ήταν ο « Αθανάσιος ο του Πεντασχοινίου», και αμέσως έγινε αφανής.

Οι ναύτες κατέβηκαν κατόπιν στο χωριό, έχοντας μαζί τους λάδι, για να προσφέρουν στον ναό του Αγίου, που τους είχε σώσει. Κατά θεία Πρόνοια βρήκαν στον δρόμο τον πατέρα του Οσίου, στον οποίο διηγήθηκαν τη θαυμαστή διάσωσή τους, και τον ρώτησαν που βρισκόταν ο ναός του Αγίου Αθανασίου. Ο θεοφιλής εκείνος γέροντας τους διαβεβαίωσε πως τέτοιος ναός δεν υπήρχε εκεί, αλλ' από την περιγραφή των χαρακτηριστικών του Αγίου, που τους διέσωσε, κατάλαβε πως επρόκειτο για τον γιό του. Πορεύθηκαν τότε μαζί στον τάφο του, κι εκεί ο άγιος πατέρας του τον ρώτησε: «Παιδί μου, Αθανάσιε, συ έσωσες τους ανθρώπους;» Και ο πάντοτε υπάκουος Αθανάσιος ταπεινά αποκρίθηκε, ω του θαύματος, σαν να ήταν ζωντανός: «Ναι, πατέρα μου. Ο Κύριος με απέστειλε, για να μην πάθουνε τίποτα

κακό στον τόπο μας.» Τότε ο ενάρετος πατέρας του λέγει: «Κοιμήσου πάλιν, παιδί μου, μέχρι να σε αναστήση ο Χριστός»! Όπως και έγινε!

Τα λίγα, αλλά σημαντικώτατα αυτά στοιχεία για τον Όσιο Αθανάσιο μας διέσωσε ο επίσης Κύπριος μεγάλος Άγιος, ο Όσιος Αναστάσιος ο Σιναΐτης, που καταγόταν από την Αμαθούντα[6]. Ο Όσιος Αναστάσιος άκμασε κατά τον 7ο επίσης αιώνα, και εκοιμήθη κατά τις αρχές του 8ου. Αναδείχθηκε ένας των επιφανέστερων Σιναϊτών Πατέρων, και διακρίθηκε για τον αυστηρό ασκητικό βίο του, τη βαθιά του μόρφωση και το γνήσια ορθόδοξο φρόνημά του. Έγραψε σπουδαία πνευματικά συγγράμματα, σπουδαιότερα των οποίων είναι ο «Οδηγός», οι «Ερωταποκρίσεις» και τα «Ψυχωφελή και στηρικτικά διηγήματα»[7]. Στο τελευταίο αυτό έργο του αναφέρεται στον Όσιο Αθανάσιο, του οποίου προσκύνησε ο ίδιος το λείψανο και άκουσε γι' αυτόν από τους γέροντες του χωριού. Ως επιπρόσθετο μάρτυρα των γραφομένων του για τον Όσιο Αθανάσιο φέρει τον τότε Μητροπολίτη Δαμασκού (δεν μας διασώζει δυστυχώς το όνομά του), ο οποίος επίσης προσκύνησε τον τάφο του Αθανασίου, και πληροφορήθηκε για τη θαυμαστή ζωή του απ' τους γεροντότερους κατοίκους του Πεντασχοίνου. Ο Όσιος Αναστάσιος εορτάζει στις 21 Απριλίου.

Αργότερα ανηγέρθη μεγαλοπρεπής ναός πάνω στον τάφο του Οσίου Αθανασίου, ο οποίος κατέστη πανορθόδοξο προσκύνημα για τα συνεχιζόμενα ανά τους αιώνες θαύματά του. Στη θαυματουργική Χάρη του αναφέρεται και ο Λεόντιος Μαχαιράς, όταν έγραφε περί το 1458 μ.Χ.: «Και ο άγιος Γεώργιος ο Μαχαιρωμένος εις τον Αχλίνοντα, τοπικός Θαυματουργός. Ομοίως (δηλ. τοπικός άγιος θαυματουργός) ο άγιος Αθανάσιος ο Πεντασκοινίτης, απέ το Πεντάσκοινον, και βρύει ιάματα.»[8] Μέχρι την εποχή του Μαχαιρά πρέπει να υπήρχε και το λείψανο του Οσίου στον ναό του. Ο περίλαμπρος αυτός ναός κατέπεσε από σειρά σεισμικών δονήσεων, που έπληξαν το νησί μας κατά το 1491[9].

Σ' αυτή τη συνάφεια πρέπει να σημειώσουμε πως στο δάπεδο του νάρθηκα του ναού του Αγίου Αθανασίου υπάρχουν δύο οπές, μία στα βόρεια και μία στα νότια, που αποτελούν εισόδους υπογείων σήραγγων. Και η μεν ευρισκομένη στα νότια φαίνεται ότι ωδηγούσε μέχρι και τη θάλασσα (τοπική παράδοση λέγει πως ωδηγούσε μέχρι και τις ακτές απέναντι της Κύπρου), η δε στα βόρεια ωδηγούσε προς το χωριό του Αγίου Θεοδώρου. Σήμερα λόγω προσχώσεων έχουν καλυφθή οι είσοδοι στις δύο αυτές σήραγγες. Υπάρχει επίσης στο μέσον του ναού είσοδος σε υπόγειους κτιστούς θαλάμους. Ως προς την πρώτη σήραγγα, με είσοδο στα βόρεια του νάρθηκα, σύμφωνα με τις υπάρχουσες γραπτές περιγραφές[10], αλλά και όπως ενθυμούνται οι παλαιότεροι κάτοικοι του Αγίου Θεοδώρου[11], ο θάλαμος, που συναντούσε ο εισερχόμενος εκεί, πρέπει να είναι ο νεκρικός θάλαμος του Αγίου Αθανασίου.

Τούτο για δύο λόγους: Εκεί υπήρχε (και θα υπάρχει ακόμη) επιτύμβια ενεπίγραφη πλάκα με ελληνική επιγραφή, οι δε τοίχοι έφεραν παραστάσεις αγίων (τοιχογραφίες ή μωσαϊκά). Όλα βεβαίως αναμένουν την αρχαιολογική σκαπάνη να τα φέρη εις φως[12]. Και μάλιστα, αν αξιωθούμε και τέτοιας ευλογίας, ευελπιστούμε και στην εύρεση του ιερού λειψάνου του Οσίου. Σύμφωνα ακόμη με επικυρωμένη πληροφορία[13], κατά τη δεκαετία του 1950 δύο αρχαιοκάπηλοι αφαίρεσαν από ένα από τους υπογείους θαλάμους παλαιά εικόνα του Αγίου Αθανασίου, την οποία φυγάδευσαν και πώλησαν στην Αγγλία.

Εφέτος (2000), με επίνευση πάντως του Αγίου, έχουν αρχίσει συντονισμένες προσπάθειες για αναβίωση της μνήμης του και ανάδειξη του προσκυνήματός του. Με πρωτοβουλία της Ιεράς Μητροπόλεως Κιτίου, με τη σταδιακή δραστηριοποίηση των κατοίκων του γειτονικού χωριού Άγιος Θεόδωρος Λάρνακος, στο οποίο ανήκει το προσκύνημα, και την πρόθυμη ανταπόκριση του Τμήματος Αρχαιοτήτων, προγραμματίζεται ανασκαφή και στερέωση των ερειπίων του ναού του Οσίου Αθανασίου, καθώς και μελέτη για ανέγερση νέου προσκυνηματικού ναού παραπλεύρως του παλαιού. Καλούμαστε όλοι να συνεργήσουμε το κατά δύναμιν στο θεάρεστο τούτο έργο, για να έχουμε έτσι πλούσια την ευλογία του ταπεινού, λησμονημένου, αλλά μεγάλου και ενδόξου Αγίου Αθανασίου του Πεντασχοινίτου.

Τη μεγάλη διάδοση της τιμής του Οσίου Αθανασίου σ' όλη την Κύπρο μαρτυρεί και η αγιογράφησή του σε όλους σχεδόν τους ναούς του νησιού, από τον 12ο αιώνα τουλάχιστον και εξής[14]. Στις τοιχογραφίες ο Όσιος απεικονίζεται ως διάκονος, πράγμα το οποίο δεν μαρτυρείται από τον Όσιο Αναστάσιο στον κατωτέρω δημοσιευόμενο Βίο του. Ταπεινά φρονούμε πως ο Όσιος πιθανόν να ήταν αναγνώστης ή υποδιάκονος ή να είχε κάποια υπηρεσία στον ναό. Επίσης είναι πιθανόν η παράστασή του να συμβολίζει την αφιέρωσή του στον Θεό και τη

διακονία του στον πλησίον. Ας μην ξεχνούμε εξάλλου και τη μικρή ηλικία, κατά την οποία κοιμήθη ο Άγιος (λίγο μετά τα είκοσί του χρόνια), που δεν επέτρεπε, σύμφωνα με τους Ιερούς Κανόνες, να ήταν διάκονος[15].

Η αρχική καθαυτό ημέρα μνήμης του Οσίου δεν μας είναι σήμερα γνωστή, αλλά πρόσφατα, με την ευλογία του εγχωρίου Επισκόπου Κιτίου κ.κ. Χρυσοστόμου, και κατόπιν σχετικής εισηγήσεώς του στην Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας Κύπρου, καθιερώθηκε ως ημέρα εορτασμού του η 10η Ιουλίου.

Ενδιαφέρουσες τυγχάνουν και κάποιες παραδόσεις, που διασώθηκαν από γενεά σε γενεά στη μνήμη των κατοίκων του Αγίου Θεοδώρου σχετικά με τον Άγιο Αθανάσιο. Η πρώτη (ανάλογη της οποίας συναντούμε και σε ωρισμένα άλλα χωριά, για άλλους Αγίους της Κύπρου) αναφέρει πως σε παλαιότερους χρόνους, κατά την Δευτέρα του Πάσχα, οπότε οι κάτοικοι του Αγίου Θεοδώρου λειτουργούσαν στον ναό του Αγίου Αθανασίου, ερχόταν το πρωί μια αίγα, φέρνοντας μαζί της ένα κατσικάκι, ως προσφορά στον Άγιο, το οποίο έσφαζαν οι χωριανοί και έτρωγαν στη χαρά της πανήγυρης. Σώζεται μάλιστα κοντά στον ναό και η πέτρα, στην οποία ερχόταν η αίγα με το κατσίκι της. Μιά χρονιά όμως, πάνω στη μέθη τους, οι πανηγυριστές έσφαξαν και την αίγα, και από τότε σταμάτησε να συμβαίνει το θαυμαστό τούτο γεγονός[16].

Αναφορικά με την καταστροφή του ναού του Αγίου, η τοπική παράδοση, λόγω άγνοιας της μαρτυρουμένης από τις πηγές κατάρρευσης από σεισμό, τη συσχέτισε με την εισβολή στην Κύπρο του Ριχάρδου Λεοντόκαρδου προς εκδίκηση του τυράννου του νησιού Ισαακίου Κομνηνού (χωρίς βέβαια να αναφέρονται τα ονόματα αυτά στη διήγηση)! Την παράδοση στηρίζουν στην ύπαρξη μέχρι πρότινος στα ερείπια του ναού μεγάλης σιδερένιας σφαίρας κανονιού (πιθανόν να κτυπήθηκε ο οικισμός ή ο ναός σε κάποια μάχη, ίσως κατά την εισβολή των Τούρκων το 1570).

Αλλά ας δούμε στη συνέχεια τον Βίο του Οσίου Αθανασίου, καθώς τον καταγράφει ο Όσιος Αναστάσιος ο Σιναΐτης, που δημοσιεύεται εδώ για πρώτη φορά. Το αρχαίο κείμενο, το οποίο συνοδεύει παραπλεύρως απόδοσή του στη νεοελληνική, προέρχεται από τον Κώδικα Vaticanus Graecus 2592, φ. 132r-v, γραμμένο κατά τον 10ο αιώνα. Αποτελεί, όπως και πιο πάνω είπαμε, τμήμα του έργου, «Αναστασίου ταπεινού και ελαχίστου μοναχού, Διηγήματα ψυχωφελή και στηρικτικά, γενόμενα διαφόροις τόποις» (αυτ., φ. 123v). Στο κείμενο επιφέραμε μικρές ορθογραφικές διορθώσεις. Ο χωρισμός σε παραγράφους έγινε από εμάς.

Το Πεντάσχοινο είναι χωριό στην Κύπρο, υπάγεται στην επαρχία Αμαθούντας, και βρίσκεται κοντά στη θάλασσα. Σ' αυτό το χωριό, πριν από την επιδρομή των Σαρακηνών (σημ. μετ.: πριν από την πρώτη αραβική επιδρομή του 649 μ.Χ.,

δηλαδή πιθανώς κατά τις αρχές του 7ου αιώνα), ζούσε κάποιος γέροντας, που αναδείχθηκε γνήσιος δούλος του Θεού. Όταν πέθανε η σύζυγός του, έλαβε άλλη σύζυγο. Είχε λοιπόν από την πρώτη γυναίκα κάποιον γιό, που λεγόταν Αθανάσιος και (κατά τον χρόνο, που μιλούμε) ήταν περίπου είκοσι ετών.

Κάποια μέρα λέγει προς τον πατέρα του παιδιού (σαν να τον κατάγγελλε) η μητρυιά του: «Ο Αθανάσιος όλα τα υπάρχοντα του σπιτιού και τις προμήθειές μας στις αποθήκες τα έχει σκορπίσει εδώ κι εκεί! (Τι θα απογίνουμε τώρα;)» Αφού τον κάλεσε τότε ο πατέρας του, τον ρώτησε αν αλήθεια έτσι είχαν τα πράγματα. Ο Αθανάσιος αποκρίθηκε στον πατέρα του: «Πίστεψέ με, πατέρα μου, δεν γνωρίζω (να έχω δώσει αλλού από τα πράγματά μας), παρά μόνο στη φιλοξενία, όπως με συμβούλευσες (να κάνω)· γιατί εγώ δεν σκόρπισα πουθενά τίποτα (άσκοπα)· αλλά έλα, πατέρα, και ερεύνησε την αποθήκη του σιταριού και του κρασιού.» Και σαν κατέβηκαν κι οι δυό τους (στην αποθήκη), βρήκαν όλα τα πιθάρια του κρασιού και του λαδιού και τα δοχεία του σιταριού, μετά που είχαν δαπανηθή απ' τον Αθανάσιο, πάλιν να έχουν ευλογηθή και να είναι όλα γεμάτα.

Μετά από λίγο χρόνο απήλθε προς τον Κύριο (εκοιμήθη) ο Αθανάσιος. (Μετά την κοίμησή του) συνέβηκε να περνά πλοίο απ' εκείνα τα μέρη, και, επειδή έγινε πολύ μεγάλη θαλασσοταραχή, κινδύνευε να ναυαγήσει. Ήτανε μέρα μεσημέρι. Βλέπουνε τότε (ξαφνικά) οι ναύτες κάποιον (άγνωστο) νεαρό, να περιτριγυρίζει και να κυβερνά το πλοίο. Τον ρωτούσανε λοιπόν ποιός είναι κι από που και πότε βρέθηκε μέσα στο πλοίο. Κι αυτός τους αποκρινόταν: «Εγώ είμαι ο Αθανάσιος από το Πεντάσχοινο.» Αφού λοιπόν διέφυγαν τον κίνδυνο και απέπλευσαν κοντά στο χωριό (Πεντάσχοινο), δεν είδαν πια τον νέο. Πήραν τότε ένα ασκί με λάδι, και κατέβηκαν στο χωριό. Και κατ' οικονομίαν Θεού ή ίσως και από (θεία) πρόγνωση τους συνάντησε ο πατέρας του παιδιού (του Αθανασίου). Τον παρακάλεσαν τότε αυτοί να τους υποδείξει που βρισκόταν η εκκλησία του Αγίου Αθανασίου. Αυτός όμως αποκρίθηκε, πως δεν υπήρχε εκεί εκκλησία στο όνομα του Αγίου Αθανασίου. Τότε αυτοί του διηγήθηκαν όσα είδαν, καθώς και τα χαρακτηριστικά και τη μορφή του παιδιού. Αυτός τους αποκρίθηκε: «Απ' όσα λέγετε, ο γιός μου είναι, που εμφανίστηκε σ' εσάς.» Κι αφού τους πήρε μαζί του, πήγανε στον τάφο του και τον φωνάζει, σαν να ζούσε, καλώντας τον με τ' όνομά του: «Αθανάσιε, εσύ πήγες στο πλοίο των ανθρώπων αυτών;» Και αποκρίθηκε (ω του θαύματος!) ο νέος στον πατέρα του λέγοντας: «Ναι, πατέρα· ο Κύριος με απέστειλε σ' αυτούς, για να μην πάθουνε τίποτα κακό στην ενορία (περιοχή) μας.» Τότε λέγει σ' αυτόν ο πατέρας του: «Κοιμήσου πάλιν, παιδί μου, μέχρις ότου ο Χριστός να σε αναστήση.» Όπως και έγινε!

Γι' αυτά δεν δίνω μόνος εγώ τη μαρτυρία (ότι είναι αληθινά, γράφει ο Όσιος Αναστάσιος), αλλά και ο νυν (=τότε) Μητροπολίτης Δαμασκού, που πριν από οκτώ

χρόνια επισκέφθηκε το Πεντάσχοινο[17], και είδε με τα μάτια του τον τάφο (του Οσίου), και άκουσε αυτά από τους γέροντες του χωριού και πίστεψε ότι είναι αληθινά και σε πολλούς πολλές φορές τα διηγήθηκε.

Κι εμείς δεν τα γράψαμε αυτά άσκοπα και μάταια, αλλά για έλεγχο και εντροπή «αυτών που καταπίνουν την κάμηλο και διυλίζουν τον κώνωπα»[18].

Παραπομπές

1. Πρώτος κατωνόμασε έτσι την Κύπρο ο γνωστός Κύπριος χρονογράφος του 15ου αιώνα Λεόντιος Μαχαιράς: «Χρήσι είνε να φουμίσωμεν την αγία νήσον, και όσον την φουμίσω δεν θέλω πειν ψέματα» (Χρονικόν, § 30, εκδ. R.M.Dawkins, Oxford, 1932, Vol. I. σ. 28). Βλ. και Αρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου του Γ΄, Κύπρος η αγία νήσος, Λευκωσία, 19972, σσ. 7-10.

2. A complete Gazetteer of Cyprus, Vol. I, Nicosia, 1987, σ. 973.

3. Ν. Γ. Κυριαζή, Τα χωριά της Κύπρου, Λάρνακα, 1952, σσ. 148-149. Βλ. και, Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, 1, σ. 220· Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, 1, σ. 577 και Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, Μελέται και Υπομνήματα, III, Λευκωσία, 1998, σ. 222.

4. Βλ. υποσημ. 17.

5. Στον Βίο του Οσίου, που δημοσιεύουμε κατωτέρω, ο πατέρας του χαρακτηρίζεται ως «πρεσβύτερος», αλλ' αποκλείεται η ιερατική ιδιότητά του, ένεκα της δευτερογαμίας του, η οποία ανέκαθεν απαγορευόταν αυστηρά από τους Ιερούς Κανόνες για τους κληρικούς. Πρέπει να ερμηνεύσουμε τον όρο ως ηλικιωμένος, σεβάσμιος γέροντας.

6. Την καταγωγή του μαρτυρεί ο ίδιος Όσιος Αναστάσιος. Στον Κώδικα Vatic. Gr 2592, που περιέχει έργα του Οσίου Αναστασίου του Σιναΐτου, φ. 135ν, γράφει: «εν τη εμή πατρίδι Αμαθούντι».

7. Σχετικά με την καταγωγή, την προσωπικότητα και το έργο του Οσίου Αναστασίου του Σιναΐτου έχει πρόσφατα ασχοληθεί ο καθηγητής στη Σβορώννη Bernard Flusin. Την πατρότητα των πιο πάνω έργων, καθώς και την κυπριακή καταγωγή του Οσίου Αναστασίου, τεκμηριώνει ο κ. Flusin στην εξαιρετική του μελέτη, Demons et Sarasins, εν, TravaiaetMemoires, 11 (1991), σσ. 381-409.

8. Χρονικόν, §36, όπ. αν., σσ. 34-36.

9. Την καταστροφική επίδραση της σειράς των σεισμικών αυτών δονήσεων, που έγιναν στις 24/25 Απριλίου και την 1η Μαΐου του 1491, περιγράφουν αρκετοί

περιηγητές της εποχής, καθώς και κυπριακά χρονογραφικά σημειώματα (σχετικές αναφορές βλ. Oberhummer, *Der Berg des heiligen Kreuzes, Ausland*, 1982, σ. 407, και πιο πρόσφατα, Σταυρίδης Θεοχάρης, *Ο σεισμός του 1491 στην Κύπρο*, Επετηρίδα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, XXIV, Λευκωσία, 1998, σσ. 125-144). Ειδικώτερα, για την καταστροφή του ναού του Οσίου Αθανασίου στο Πεντάσχοινο έχουμε αναφορά σε σύγχρονο παρασελίδιο σημείωμα του παπά Αθανασίου Φάρη από την Κοφίνου στον Κώδικα Par. Gr. 624, φ. 2ν: «Την εχρονίαν αύτη Χριστού (=1491) εγένετον σισμός μέγας εις τι (η) μέρα απριλλίου κδ´, ημέρα κυριακή, ειπία (=η οποία) κυριακή είτον του παραλύτου και εχάλασεν η αγία Σοφία και πολλές εκκλησίες εις τι χώρα... εχάλασε και η εκκλησία του Πεντήσχην του οσίου πατρός ημών Αθανασίου του Πεντησχηνίτου εκ βάθρου. Διά αθίμησιν έγγραψα απριλίου κδ´ εχρονίας άνοθεν παπάς Αθανάσιος Φάρης από χωρίου Κοφίν(ου)» (Jean Darrouzes, *Notes pour servir a l'histoire de Chypre*, εν, Κυπριακαί Σπουδαί, KB´ [1958], σ. 245). Είναι αξιοσημείωτο ότι αναφέρεται εδώ η ολοσχερής καταστροφή του ναού («εκ βάθρου»), που θα άφησε τον ναό στην κατάσταση, που βρισκόταν πριν το 1974, η οποία, όπως πληροφορηθήκαμε, ήταν καλύτερη από τη σημερινή κατάσταση του ναού.

10. Βλ. σχετικά, Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, όπ. αν.

11. Σημειώνουμε εδώ πως, τόσο για τις υπόγειες σήραγγες, όσο και για τις σωζόμενες παραδόσεις σχετικά με τον ναό του Αγίου, μας διηγήθηκε ο ογδοντάχρονος κ. Κα-λοζώης από τον Άγιο Θεόδωρο, τον οποίο και θερμά ευχαριστούμε.

12. Είναι προφανές από τις σωζόμενες περιγραφές (εκτός των ως άνω, βλ. και R. Gunnis, *Historic Cyprus*, London, 1936, σσ. 206-207) ότι ο πρώτος ναός του Οσίου Αθανασίου ανηγέρθη πάνω στον τάφο του, ο οποίος ευρίσκετο στο κοινοτικό κοιμητήριο του οικισμού του Πεντασχοίνου, οι δε εν λόγω σήραγγες αποτελούν ακριβώς λαβυρινθώδεις διαδρόμους με νεκρικούς θαλάμους, όπως συνηθιζόταν να γίνονται τα κοιμητήρια στην Κύπρο κατά την παλαιοχριστιανική εποχή, μέχρι και τους πρώτους βυζαντινούς χρόνους (βλ. Γ. Σωτηρίου, *Χριστιανική και Βυζαντινή Αρχαιολογία*, Αθήναι, 1948, σσ. 36-40 και σ. 60, σημ. 1). Κάτι το ανάλογο ισχύει, σύμφωνα με τις υπάρχουσες περιγραφές, και για τον χώρο, όπου βρισκόταν ο ναός του Αγίου Ιερομάρτυρος Θεράποντος στη Λάρνακα (περιοχή «Τουραπή»).

13. Ευχαριστούμε θερμά τον καταγόμενο από τον Άγιο Θεόδωρο κ. Γρηγόριο Σταύρου, τόσο γι' αυτή, όσο και για άλλες πληροφορίες σχετικά με τον ναό του Αγίου Αθανασίου.

14. Βλ. σχετικά, Stylianos A. and J., *The painted Churches of Cyprus*, Nicosia, 19972 (revised edition), σσ. 88,147,239,254, 273,405.

15. Σύμφωνα με τους Ιερούς Κανόνες των Τοπικών και Οικουμενικών Συνόδων (Νεοκαισαρείας ια΄, Καρθαγένης κα΄, ΣΤ΄ Οικουμενικής ιδ΄), ο χειροτονούμενος διάκονος πρέπει να είναι τουλάχιστον 25 ετών, ο δε πρεσβύτερος 30 ετών. Κάτι ανάλογο παρατηρείται και στην περίπτωση του Οσίου Ιωάννου του Λαμπαδιστού. Παρόλο που δεν αναφέρεται στον Βίο του ότι ήταν κληρικός, εικονογραφείται από τον 13ο αιώνα κ.ε. ως διάκονος, αν και εκοιμήθη επίσης σε αρκετά νεανική ηλικία, και μάλιστα τυφλός. Στην περίπτωση τούτη το γεγονός αυτό εξηγείται, είτε διότι ως υιός ιερέως είχε κάποια διακονία στον ναό, προτού τυφλωθή, είτε από τη θαυμαστή εμφάνισή του, μετά θάνατον, στον αγιογράφο, που σκεπτόταν πως να τον απεικονίση, με το σχήμα νοταρίου (γραμματέως).

16. Ανάλογο γεγονός συναντούμε στον Βίο του Αγίου Αθηνογένους, Επισκόπου Πηδαχθός (BHΓ3 197-197e), που εορτάζει στις 16 Ιουλίου, και μαρτύρησε επί Διοκλητιανού. Ενώ δηλαδή ωδηγούσαν τον Άγιο στην καταδίκη, ευλόγησε ένα ελάφι, που είχε αναθρέψει στη Μονή του, να μην αγρευθή ποτέ από κυνηγό, ούτε το ίδιο, ούτε οι απόγονοί του, αλλά να έρχεται κάθε χρόνο στη μνήμη του, και να φέρνη ένα ελαφάκι για τους πανηγυριστές, πράγμα που γινόταν χάριν του Αγίου προς δόξαν Θεού.

17. Σύμφωνα με διάφορα ιστορικά τεκμήρια, το έργο αυτό ο Όσιος Αναστάσιος έγραψε περί τα έτη 680-690 μ.Χ. Άρα περί τα 670-680 είχε επισκεφθή ο Μητροπολίτης Δαμασκού το Πεντάσχοινο. Αφού λοιπόν, όπως πιο κάτω γράφει, πληροφορήθηκε τα σχετικά με τον Όσιο από τους γέροντες του χωριού, που, όπως φαίνεται, υπήρξαν αυτόπτες μάρτυρες της ζωής και των θαυμάτων του Οσίου στην παιδική ή νεανική τους ηλικία, επομένως η εποχή ακμής του Οσίου Αθανασίου πρέπει να τοποθετηθή στις αρχές του 7ου αιώνα μ.Χ., και οπωσδήποτε προ της α΄ αραβικής επιδρομής (649 μ.Χ.), όπως αναφέρεται στον Βίο.

18. Πρβλ. «οδηγοί τυφλοί, οι διυλίζοντες τον κώνωπα, την δε κάμηλον καταπίνο- ντες» (Ματθ. 23,24). Είναι φανερό πως ο Όσιος Αναστάσιος γράφει τα σχετικά με τον Όσιο Αθανάσιο, όχι μόνο για να στηρίξη τους πιστούς της εποχής του στις δύσκολες μέρες, που περνούσαν (και μάλιστα τους Κυπρίους, αλλά και όλους, που κατοικούσαν στις παραμεσόγειες περιοχές, ένεκα των επιδρομών των Αράβων, πράγμα που υπήρξε ο βασικός στόχος συγγραφής όλων των Ψυχωφελών Διηγήσεων), αλλά και για να ελέγξη όσους παραμελούσαν τα σημαντικά και μεγάλα καθήκοντά τους (την αγάπη δηλαδή προς τον Θεό και τον πλησίον, που τόσο εξασκούσε ο Όσιος Αθανάσιος), ενώ έδιναν μεγάλη σημασία σε πράγματα μικρά και ασήμαντα. Ίσως πάλιν να αναφέρεται και σε συγκεκριμένη περίπτωση – κατηγορία ανθρώπων της εποχής του (π.χ. αιρετικών, όπως οι Μονοφυσίτες, τους οποίους ιδιαίτερα καταπολέμησε ο Όσιος Αναστάσιος με το συγγραφικό του έργο).

Πηγή: Ακολουθία του Οσίου και Θεοφόρου Πατρός ημών Αθανασίου του Πεντασχοινίτου. Μετά παρακλητικού κανόνος και χαιρετηστηρίων οίκων εν οίς προσετέθη και ο ανέκδοτος Βίος του Οσίου Αθανασίου. Συγγραφείς υπό του Οσίου Αναστασίου του Σιναΐτου του Κυπρίου. σελ. 16-17 και 57-68, Έκδοσις Ιεράς Μητροπόλεως Κιτίου, Λάρνακα 2001.